

ВПРОВАДЖЕННЯ ОЩАДЛИВОГО ВИРОБНИЦТВА (LEAN PRODUCTION) ЯК ІНСТРУМЕНТУ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

Сучасні умови функціонування підприємств характеризуються високим рівнем конкуренції, обмеженістю ресурсів та зростаючими вимогами до ефективності виробництва. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває впровадження концепцій, спрямованих на оптимізацію використання ресурсів і мінімізацію втрат. Однією з найбільш ефективних управлінських концепцій у цьому напрямі є ощадливе виробництво (Lean Production), яке розглядається як дієвий інструмент ресурсозбереження [1; 2]. Концепція ощадливого виробництва сформувалася на основі виробничої системи компанії Toyota та передбачає системне усунення всіх видів втрат, що не створюють цінності для споживача [3]. Основна ідея Lean полягає у створенні максимальної цінності при мінімальному використанні ресурсів: матеріальних, трудових, фінансових і часових [1]. До основних видів втрат належать надвиробництво, зайві запаси, зайві переміщення, очікування, дефекти, надмірна обробка та нереалізований потенціал персоналу [4].

Впровадження ощадливого виробництва дозволяє суттєво підвищити ефективність використання ресурсів на підприємстві. Зокрема, оптимізація виробничих процесів сприяє зменшенню витрат сировини та матеріалів, скороченню енергоспоживання та мінімізації виробничих втрат [2]. Водночас підвищується продуктивність праці, скорочується тривалість виробничого циклу та покращуються фінансові результати діяльності підприємства [5].

Одним із ключових інструментів Lean Production є система 5S, яка спрямована на раціональну організацію робочого простору через сортування, систематизацію, прибирання, стандартизацію та підтримання порядку [6]. Її впровадження дозволяє скоротити втрати часу, підвищити ефективність роботи персоналу та покращити умови праці [6]. Важливим елементом ощадливого виробництва є також концепція Kaizen, що передбачає безперервне вдосконалення діяльності підприємства із залученням усіх працівників [3].

Суттєву роль у забезпеченні ресурсозбереження відіграє система Just-in-Time (JIT), яка передбачає постачання ресурсів у необхідній кількості та у визначений час [7]. Це дозволяє мінімізувати складські запаси, знизити витрати на їх утримання та уникнути втрат, пов'язаних із псуванням продукції [7]. Крім того, стандартизація процесів і використання візуального управління сприяють підвищенню прозорості виробництва та зменшенню кількості помилок [4].

Впровадження Lean Production має також важливе екологічне значення, оскільки сприяє зменшенню обсягів відходів та більш раціональному використанню природних ресурсів [2]. Таким чином, ощадливе виробництво виступає інструментом забезпечення сталого розвитку підприємств, поєднуючи економічну ефективність із екологічною відповідальністю [5].

Водночас впровадження ощадливого виробництва може супроводжуватися певними труднощами, серед яких основними є опір персоналу до змін, недостатній рівень підготовки працівників та відсутність відповідної організаційної культури [4]. Успішна реалізація Lean-інструментів потребує системного підходу, підтримки керівництва та формування культури безперервного вдосконалення [1].

Ощадливе виробництво є ефективним інструментом ресурсозбереження, який забезпечує підвищення конкурентоспроможності підприємств, зниження витрат і досягнення сталого розвитку. Його впровадження сприяє оптимізації використання ресурсів, підвищенню якості продукції та ефективності виробничих процесів [2].

Список використаних джерел

1. Войнаренко М. П., Єпіфанова І. Ю. Інноваційний розвиток підприємств в умовах глобалізації: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2015. 390 с.
2. Дикань В. Л., Зубенко О. В. Управління ресурсозбереженням на підприємстві: навч. посіб. Харків: УкрДУЗТ, 2018. 284 с.
3. Охно Т. Виробнича система Toyota: за межами масового виробництва / пер. з англ. Київ: Основи, 2019. 176 с.
4. Лайкер Дж. Дао Toyota: 14 принципів менеджменту провідної компанії світу / пер. з англ. Київ: Наш формат, 2018. 512 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Менеджмент: навч. посіб. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. 360 с.
6. Основи Lean та система 5S. Lean Enterprise Institute Ukraine. URL: <https://lean.org.ua> (дата звернення: 31.03.2026).
7. ДСТУ ISO 9001:2015 Системи управління якістю. Вимоги. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 30 с.